

Copia.

*Acta synodi particularis, welcke begonnen is binnen
Franicker den 6 May anno 1583.*

1. Nae aenroepinghe des naemen Godes syn met eendrachtighe stemmen
gecoren: praeses JOANNES BOGHERMANNUS ende scriba PETRUS SYCHEMIUS
Deynum.

2. Syn daernae gelesen die credentiebriewen van den kercken ofte
classis, by haere volmachten geexhibeert, ende is bevonden, dat deese
onderschrewen personen gecompareert syn:

folmachtighe van Franecker classis: SIXTUS RIPPERTUS, dienaer tot Fra-
nicker, ende CORNELYS, dienaer van Harlinghen met haere olderlinghen,
als tho weeten: AEDO EYSINGHA ende EPO JACOBSSZ van Franicker;

1) Dit extract is ontleend aan het handschrift, getiteld „Extract der synodale
rezolutien Frisiae” etc., p. 143, gecopieerd naar het door ds. J. Wemerus aangelegde
boek en aangevuld tot ongeveer 1723.

2) Uit hetzelfde extract, p. 260.

folmachten van den classis van Bolswerdt: JELLIUS HOTSSENIUS ende JOANNES BOGHERMAN met haere olderlinghen GERLEFF CLAESSZ van Bolswert ende DOUWE ABBESZ van Worckum;

folmachtighen van het classis van Dockum: ANDRAEAS STANGERIUS, dienaer aldaer ende HERMANNUS VAN AUERCAMP sonder olderlinghen;

folmachtighen vant classis van Sneek: MARTINUS LAUREMANNUS ende TULLIUS van Oesterlietens, olderlingh M. AUGUSTINUS NAUTA;

folmachtighen van het classis van Leewarden: PETRUS SYCHEMIUS, dienaer thot Deynum, ende HERMANNUS van Bellicum sonder olderlinghen.

3. Ten eersten dan, soeals die dienaers syn gecoemen tot anfanck des synodi, is geproponeert van die dienars van Bolswart van die translatie der dienaeren om voer tho comen alle onordentlycheyt ende erghernisse, die daeruth rysen ende noch rysen moeghen.

4. Aenghaende die translatie van UBELO EPIO is by het synodum eendrachtelyck besloeten, dat UBELUS op de Ryp by syn gemeente sall blywen, wyt oersaecke dat UBELUS selfs bekent, dat syn translatie niet stichtelyck kan geschien sonder bewillinghe van syn gemeente ende oeck om meer andere saecken, die het synodum daerthoe moveeren om alsoe thoe pronuncieeren.

5. Ende aenghaende die translatie der dienaeren om alle inconuenienten ende desorderen voer thoe koemen, die daer vaeck ende mennichmael infallen ofte moeghen infallen, soe is eens voer all aenghaende het punct van die verkiesinghe ende translatie der dienaeren in synodo aldus besloeten, als hiernae volcht.

6. *Van de translatien.*¹⁾ — In den eersten en sall gheen translatie van eenighen dienaer moeghen geschieden sonder wille ende consent van het classis, onder welcke deselwighe sorteert, welverstaende dat in sulcken gevalle die gansche classis bestaende van dienaers ende olderlinghen sullen judiceeren ende pronuncieeren. Ende int judiceeren ende pronuncieeren sall die classis een opsien hebben op alle omstandighe gelegentheyt nae Godes woert ende stichtinghe der kercken. Ende oft die classes sich beswaert vonden, soe sall het synodus daerower ordelen, ten eynde die dienst des woerts met gheen onwettelycke middelen beswaert en worde.

7. *Hoelang een dienaer sijn beroepinghe sal onderhouden.* — *Hoe een dienaer voort lopen ende predicken in andere plaetsen sich sal wachten.* — Ende oft nu eenighe steden ofte dorpen het ordel van het classis ende van Godes

¹⁾ De marginalia zijn met een latere hand geschreven.

woert sich niet en willen onderwerpen, soe moeghen sy doen, als sy het verstaen, dan sall sulcke geroepen dienaer in sulcken geval syn private meyninghe niet openbaeren neffens enighe aengebodene beroepinghe. Dan behoeret sulcke dienaer, die beroepen wordt, een tytlanck syn deliberatie thoe neemen, ende middelertyt sal die dienaer, die daer beroepen wort, sich in die conscientie ende gebeden tot den Heere begheven ende sall syn beroepinghe gehalten syn den classis, daeronder hy sorteert, met den aldereersten tho kennen thoe gewen ende niet bowen den tyt van een maendt moeghen onderhouden, ende en sall niet moeghen sich daerentusschen anders dan met Godt ende synen classis beraetslaeghen ende derselwigher classis oft synodi ordell sich gants onderwerpen ende alsdan nae het vuytspreecken van het classis ofte synodi die beroepinghe, op hem gedaen, aff tho slaen ofte aen to nemen sonder enighe loepen solliciteren ofte voer hen praedicken ende andere diergelycke dinghen om die menschen toe bewegen vuyt private affectie, de ene thot affgunste synes diensts ende den anderen thot aenlockinghe.

8. *Geen dienaer te beswaren, als hi reden van translatie heeft.* — Ende opdat gheen dienaer sich hebbe tho beclaeghen van enighe onbillicheyte, salt den dienaer, die beroepen wort, vry syn syn conditie toe stellen int aennemen synes diensts by eenighe gemeynten ende synes dienstes (soe hy eenighe heeft, die den wille Godes ende synen woerde gelyckformich syn). Ende in sulcken geval en sal men eenen vroemen dienaer, die sus anders vroom is in leer ende leeven, niet beswaren in syn conscientie, als hy billycke reeden ende oersaecke van translatie sall hebben.

9. Doch sal men alle vlytighe neersticheyt aenwenden, dat alle corruptien ende menschelycke affectien ende onordentlycheyt der dienaeren ende oeck der gemeynte, die den beroepinghe doet, ter causa vorss. worde gebeetert, opdat den naeme Godes ende die stichtinghe synder gemeenten niet worde gelastert ende vorhindert.

10. Dus anders soeverre enighe dienaers teghen deese synodalische besluyt sich mochten verloopen ofte vergrypen, sullen dieselwighe der disciplinen der kercken, classis ofte synodi nae vermoeghen van Godes woert alletyt onderworpen syn, die ower den owertreders van deesen sullen gebruyck worden.

11. Aenghaende die translatie van MARTINO LAUREMANNO is besloten, dat MARTINUS sal van der Jylst getransporteert worden tot die van Sneeck ende dat op sulcke conditie, dat die van der Jylst sullen wederom met eenen trouwen dienaer metten aldereersten vorsien worden. Ende sall

nochtans MARTINUS den tyt van een maendt die van der Jylst bedienen, opdat sy daerentuschen wederom met een ander dienaer moeghen versien worden, ende dat altosamen om oersaecken, die den synodum daerthoe moveeren.

12. Is oeck by den synodum besloeten, dat ANTHONIUS CLAESSZ ende JELLIUS HOTZENIUS sich sullen transporteeren nomine synodi aen die van der Jylst beyde kercken ende magistraeten om haer toe versachten haer gemoet aenghaende die affsegginghe haers dienaers LAUROMANNI ende haer induceeren om stracx wederom thoe procederen thot het verkiesen van een ander dienaer.

13. Aenghaende die saecke van GELLIUS HOTSINIUS, oft men hem van den dienst nae syn eyghen supplicatie, in het synodo owergegeven met syn rationes, daer¹⁾ hy daerinne verhaelt heeft, sal ontslaen oft niet, is eendrachtlyck besloeten, dat hy sall moeghen nae syn eyghen wille ende wunschen van den dienst affstaen om soeveel thoe beeter moeghen vaceeren syn studiis ten besten van der gantscher gemeynnten. Ende aenghaende syn onderhoudt, soeals hy een oldt, swack man is ende niemant op syn eyghen solde en dienet, soe syn van het synodus ordineert enighe volmachtighen, die nomine²⁾ sich sullen transporteeren aen mynheeren den Staeten ende suppliceeren, dat hy een eerlyck onderhoudt mochte hebben. Ende syn dit die persoenen daertho gecommiteert: JOANNES BOGHERMANNUS, RUARDUS ende den doctor SWAELWA.

14. Is oeck in synodo geproponeert van ANDREA STANGERO Documano aenghaende die reconciliatie met der kercken Christi tho Franicker ende MENNO MELLEMA met exhibitie van eenighe instrumenten ende brieven van synentweeghen. Ende is daer wederom op geantwoert van die van Franicker weghen doer SIXTUM ende Epo JACOBSSZ olderling aldaer, alsdat sy well thovreden syn, dat MENNO MELMA voer hem ende die van Franicker aen haer syde elck twe godsalighe mannen ende praedicanten ofte olderlinghen ofte anders eenighe bruederen sullen moeghen nomineeren, waer dattet haer lusten ende geliewen sall. Diewelcke vier personen sullen moeghen voernemen een maniere van reconciliatie, ofte die die van Franicker alrede geremonstreert hebben, ofte die hy MENNO VOSS. voergesteld heeft, ofte die sy selwighe allerstichstlycxst sullen bevynden thoe syn om alsoe die saecke thoe moeghen sopieren ende wech to nemen. Ende segghen die van Franicker well thovreden thoe syn met allen tghene, wat die

¹⁾ „daer.” Zoo moet de in den tekst voorkomende abbreviatie worden gelezen. UU, het Gron. h. s., heeft terecht „die.”

²⁾ „nomine.” UU heeft „nomine synodi.”

personen sullen ordelen ende richten. Ende dese presentatie siet het synodus voer billich ende recht aen.

15. *Van de copulatie eens broeders met een person, die repudiata is.* — Is mede proponeert van HENRICO WELLINCK, dienaer thot Balck, aenghaende eenen broeder aldaer, de begeer gecopuleert tho syn kercklyck met een persoon, die repudiata is van haeren man semel aut bis. Ende dewylen dat niet en blycket, oft causa repudii haer schult oft des mans schult is, ende het iudicium magistratus haer niet geabsolveert en heeft, soe achten die broeders in synodo, dat die brueder tho Balck groetelyck tho bestraffen is, omdat hy met sulck een persoon hem will laeten copuleeren. Ende is het ordell des synodi, dat hy sall hem onthouden van sulck een persoon, ter tyt toe die magistraet haer innocent sall verclaren. Ende soeverre hy ongehoersamich is, sal men met den discipline voortvaeren.

16. *Hoe een suster der gemeente sich sal houden, wanneer haer man wort aengesproken op belofte van trouwe met een ander.* — Op het aengewen van den dienaer van Sneeck belanghende een suster der gemeynthe by haer, diewelcke haer man, die sy nu heeft, wordt van beloftenisse van trouwe aengesproken van een ander persoon, die hy voerhen soude beloftenisse gedaen hebben, soeals sy secht, is die resolutie des synodi, dat sy sich¹⁾ sall abstineeren van denselwighen man, bis ter tyt toe dat den magistraet sall daerinne gepronuncieert hebben, ende voer haer misdaet, dat sy die waarschouwinghe, die haer voerhen gedaen was, niet en heeft willen aennemen ofte hoeren.

17. Aenghaende eenen LAURENTIUM, die versuecket om geexamineert thoe worden, refereert sich het synodus nae die conclusie, die gemaect is int synodo thot Bolswert anno 82 den 6 Aprilis op syn persoon ende persisteren daer noch by.

Aenghaende eenighe scripta, die ANTHONIUS CLAESSZ ende GELIUS HOTZENIUS soe contra Anabaptas²⁾ soe de magistratu ende de disciplina gemaect hebben, is van het synodo besloeten, dat beyder mannen scripta sullen met den aldereersten int licht gebracht werden thot Godes eren ende welvaert van veele menschen.

18. Aenghaende die articulen, die eertyts nomine ministrorum den gemeynen Staeten syn geremonstreert op den lantdach, syn dieselwighe nu wederom doersien ende is besloten, dat men dieselwighe articulen op

1) Voor dezen regel plaatste de schrijver het woord „Palca.” Het geheele artikel is in UU weggelaten. Zie evenwel art. 24 hierachter.

2) „Anabaptas.” UU heeft „Anabaptistas.”

een ander tyt, die bequaemer sall syn, sall wederom remonstreeren. Ende heeft het synodus personen daerthoe genomineert, die op sulcke gelegenthey van die dienaren thoe Lewarden sullen vorschrewen werden om tsamen met melcanderer tho communiceeren ende tho addeeren, wat hare sall nodich duncken, ende alsdan den h. Staeten tho exhibeeren. Ende syn die personen daertho genomineert dese: RUARDUS thoe Leewarden, SIXTUS tho Franicker, MARTINUS LAUROMANNUS, ANTHONIUS CLAESSZ tho Bolswart ende uth Doccumer classis CORNELIUS Ayenium.

19. *Worden seeckere personen voir een jaer tot affhandelinghe van kerksaken geordineert.* — Sullen oeck die bowengeschrewen personen met die olderlinghen hiernae geschrewen macht hebben om in alle andere saecken, die die kercke Godes in onse vaderslant int generael dit jaer souden voervallen, met melcanderen souden moeghen resolveeren ende beslyuten nae hettgene, dat haer der kercke Godes sall nut duncken. Ende sall een yder classis macht hebben in alsulcken, alst haer noedich sall duncken, dese selwighe persoenen tho verschrywen ther plaetse, daert van node sall weesen, welverstaende dat dit sall dueren niet langher dan ad proximam synodum. Welcker olderlinghen naemen deese syn: HESSEL AYSMA uth Lewarder classis, wuijt Franicker classis AEDO EYSINGHA, vuijt Sneecker classis SYBRANT JYDSSZ tho Balck, van Doccumer classis HEERE PIETERSZ, vuyt Bolswerder classis DYRCK OCKOSZ.

20. *Van assignatien.* — Belanghende die assignatien der dienaren op den dorpen van die magistraet is geresolveert, dat die dienaren van Leewarden, sullen examineeren die testimonia der dienaeren, die van mynheeren Staeten int lant geroepen worden ofte andersins van mynh. assignatie begheeren. Ende by alsoeverre dat enighe dienaers by advijs van den dienaren van Leewarden doer mynheeren Staeten assignatie in eenighe dorpen gesonden worden, soe sullen die gesonden dienaers van den classis, daer het dorp onder sorteert, ontfanghen worden, welverstaende dat die classes gehouden sullen syn met den eersten die gelegenthey haerder dorpen ower tho schrywen, ten eynde die dienaren van Leewarden soeveel moeghelyck is een yder dorpe met gequalificeerde dienaers nae gelegenthey der plaetsen vorsien moeghen worden, alles sonder wyder examinatie als vorschrewen.

21. *Dienaers, die op scheidtplaetzen wonen.* — Aenghaende die ordeninghe van den dienaren in die byeencomste des classis, die gehouden behoert tho worden, is besloten dat die, so op den scheidtplaetzen sitten ofte woenen, gaen moeghen thot wat classis haer sall beliewen, mits dat sy sullen gehouden syn by denselwighen classis, daer sy haer eenmael hen hebben gegeven, tho blywen. Maer die daer binnen den medios limites

sitten ofte woenen, dieselwiche sullen gehouden syn tho gaen nae den classis, die sy naestgeleghen syn, doch alsoe dat men die billicheyt aensie, waer die minste ofte die meeste getall der dienaren mochten syn, ende dit alles ter eerster instantie by provisie.

22. Aenghaende die acta synodalia om anderen classibus tho communicateeren is besloeten, dat die plaetze, daer het synodus laestmael gehouden is, sall dieselwiche kercken gehouden weesen den anderen classen dieselwiche acta over tho schicken, ende dat op haere costen haere copie passeeren.

23. Is besloeten, dat het toecomende synodus sall gehouden worden thoe Harlinghen ende dat des Maendaechs nae Mey anno 84.

24. Op het aangewen van den dienaeren van Sneeck belanghende een suster der gemeynte by haer, diewelcke haere man, die sy nu heeft, wort van een ander persoon, die sy voerhen beloftenisse soude gedaen hebben (soeals sy secht) ende dieselwiche geviceert heeft ende van haer aengesproken is geweest van trouwe, waeromme hy met dieselwiche persoon om een seecker somma van peninghen is affgecomen, ende in cas van weygheringhe van betalinghe nu in recht van haer vertrocken wort, is die resolutie des synodi, dat die suster sall haer abstineeren van denselwighen man, bis ter tyt thoe dat die maegistraet daarvan sall ghepronuncieert hebben, ende voer haer misdaet, dat sy die waerschouwinghe, die haer voerhen gedaen was, niet en heeft willen aennemen ofte hoeren, gestraft sal worden nochtans met bescheydenheyt ende geschicktheyt om meerder inconvenienten ende periculen wille, die daer souden moeghen vuyt onstaen. Actum thot Franicker den 9 May.

25. Is oeck besloten nomine synodi, dat REGNERUS FALCKO van Steens sall getranslateert worden thoe Cuebaert. Actum ut supra. Orconde.

Stondt ondergeteeckent:

JOANNES BOGHERMAN, praeses.

PETRUS SYCHEMIUS Deynum, scriba nomine synodi.